

Mi smo podoba iz prihodnosti

Naslov uvodnika v pričujočo tematsko številko *Časopisa za kritiko znanosti* o anarhizmu se je leta 2009 pojavil na platnici prve številke anarhističnega časopisa *Avtonomija*, ki ga je izdajala *Federacija za anarhistično organiziranje* iz Slovenije. V njihovih analizah sistema, bede in izkoriščanja na eni strani ter iskanja alternativ na drugi so anticipirali silovite eksplozije, ki so tedaj, na začetku gospodarske krize, že dolgo pretresale svet, a so bili le redki zmožni razmišljati o njih tudi v tukajšnjem prostoru. Kar je takrat (in morda še danes) za nekatere zvenelo kot prenapihnjene sanjarije, fetišizacija in ideal politično nedorasle, marginalne in naivne skupine anarhistov, se je konec leta 2012 v Mariboru in nato bliskovito po vsej državi manifestiralo na ulicah, trgih, v vaseh in vseh narečjih.

Ni se zgodilo zaradi njih in zagotovo bi se tudi brez njih. A anarhisti so bili poleg in so na dogajanje vplivali. Tako kot v številnih uporih pred vstajami in bodo (verjetno) tudi v številnih po njej. Njihov realni vpliv na širše družbeno dogajanje lahko merimo skozi prizmo številčk – tu bodo anarhistke in anarhisti vedno izgubili. Njihov uspeh lahko merimo tudi skozi preprosto ugotovitev, da po šestih mesecih na ulicah vstaje niso prinesle ne brezrazredne družbe, ne odprave kapitalizma, ne konca hierarhij in dominacije. In jih spet zadovoljno pomirjeni odložimo na polico subkultur, utopij ali romantičnih novel. Lahko pa optiko obrnemo in skozi daljše obdobje vstaje, proteste, družbena vrenja in anarhistično delovanje znotraj njih razumemo skozi prizmo prelomov, mnogoterosti zmožnega, trenutkov radostnega upora in eksplozije časa, po kateri nič več ni enako, predvsem pa ne linearno.

Družbena vrenja imajo svoje zakonitosti, tako hitro kot se rodijo, tudi zamrejo. V njih se preigra veliko preizkušenih metod zatiranja subverzivnega potenciala in ohranjanja družbenega statusa quo, od kriminalizacije, strankarstva, poenotenja do pokroviteljstva. A vmes se odprejo tudi okna priložnosti. Okna, ko nemogoče postane mogoče, trenutki, ko prevladajo neavtoritarne prakse upora in življenja, ko slednje uhaja izpod nadzora (države, pa tudi družbenih norm in nas samih), ko se rojevajo nova zavezništva in pogoji za gibanje proti in onkraj obstoječega.

Ta okna so mnogim, še zlasti tistim proučevalcem iz znanstvenih slonokoščениh stolpov, pre-

težno nevidna. Po eni strani, ker je njihova vloga pogosto proučevanje zgolj tistih idej in praks, ki sistem prenovijo le do te mere, da gospostvo še naprej nemoteno deluje. Včasih pa preprosto zato, ker jih z obstoječimi orodji raziskovanja ni mogoče zajeti. Gre namreč za trenutke neulovljivosti, ki včasih trajajo le kakšno uro, spet drugič morda teden ali eno leto. Anarhisti niso (vedno) tisti, ki jih sprožijo, a njihove ideje, metode, iniciative in prakse so pogosto njen sestavni del. To so trenutki graditve političnih inovacij, ki ne spadajo v okvire obstoječe znanosti, parlamentarne ureditve ali civilne družbe, temveč se tem ustaljenim vzorcem aktivno zoperstavljajo in jim uhajajo. In ravno zato so vredni, da se jih naučimo prepoznavati in razumeti, saj gre za prostore, ki kreirajo našo prihodnost – so potencial svobode in radikalne enakosti, ki pa ga je treba šele realizirati.

Anarhistke in anarhisti so v zadnjih petnajstih letih soakterji vseh ključnih oblik protisistemskih protestov in direktnodemokratskega, neavtoritarnega organiziranja od spodaj v Sloveniji in po svetu. Orodja, ki jih uporabljajo najnovejša družbena gibanja v boju proti kapitalu in dominaciji, najsi bodo to metode direktne akcije ali plenumske neposredne demokracije od spodaj, odmevajo v sozvočju z anarhističnimi idejami. Medtem ko mnogi bes ljudi, ki si počasi jemljejo življenje nazaj v svoje roke, še vedno raje pretočijo v sistemu varno strankarstvo, anarhizem gradi realne oblike politike onkraj obstoječega – tu in zdaj. Predvsem pa v neposredni konfrontaciji odpira prostor priložnosti; prostor, kjer lahko ljudje začnejo kolektivno vzpostavljati kritično distanco do svojih lastnih pozicij v sistemu izkoriščanja, se samoorganizirajo in iščejo alternative obstoječemu redu. In čeprav (sploh ne po naključju) anarhizem mnogi še vedno štejejo za entuziastični projekt idealistov, anarhistične metode, ideje in prakse puščajo realne sledi. Na nas je, da jih začnemo jemati resno – tako v teoriji kot v praksi.

Časopis za kritiko znanosti je bil na pragu nemirnih (tudi z anarhističnimi idejami prešitih) osemdesetih leta 1979 prvi, ki je v Sloveniji objavil poskus znanstvene analize tukajšnje anarhistične zgodovine in pojavnosti, skupaj s prevodi nekaterih ključnih člankov. Od takrat pa do danes je sicer izšlo še nekaj prevodov in avtorskih del, ki se ukvarjajo z anarhizmom, a ji skupaj ni niti za prste dveh rok. Zanimivo, prav *Časopis za kritiko znanosti* je bil tisti, ki je v začetku 21. stoletja spet zaznal pomen anarhističnih oblik organiziranja znotraj »ljudstva iz Seattla« in zato poskušal analizirati taktiko črnega bloka. Danes znova živimo v obdobju, ko po valu gibanj, kot so *Occupy* in protesti proti zategovanju pasov, ter številnih vstajah, anarhistične metode organiziranja znova prihajajo na plan in so zaradi prej opisanega načina delovanja znotraj širših družbenih gibanj relevanten dejavnik v razumevanju sodobnosti.

Proučevanje anarhizma v akademskem svetu tudi zato postaja sicer še vedno marginalna, a čedalje vidnejša znanstvena disciplina. Evropske institucije politologom dobesedno mečejo denar za raziskave o taktikah in metodah anarhističnega organiziranja. Gotovo ne zato, ker bi menile, da lahko te pripomorejo k obstoju sistema. Naš poskus postavitve tematske številke o anarhizmu ni del teh zgodb ali gradenj akademskih karier na račun gibanja. Ni poskus opazovanja anarhizma s pozicije vednosti, z okopov univerz ali lažne objektivnosti. Je (bolj ali manj) avtentičen poskus analize vseh kontradiktornosti, ki jih vsebujejo različni anarhizmi, in to od spodaj, iz gibanja in v dialogu z njim. Publikacije se nismo lotili urediti zato, ker bi pristajali na nezadostno tezo, da je zaradi domnevno protiintelektualistične poze anarhizem teoretsko podhranjen in kot tak potrebuje kvantitativna dopolnila na trgu teoretske produkcije. Lotili smo se je predvsem zato, ker se zdi, da se je anarhizem zgodovinsko izkazal za miselni tok, ki je sposoben v realnem času dati odgovore na nekatere ključne dileme dinamike kapitalizma, to pa vključuje tudi revolucionarne boje in strategije. Predvsem pa zato, ker se je anarhizem vsakič znova sposoben podvreči samo-

refleksiji svojega delovanja.

Ideja za številko se je pred [mnogimi] leti porodila iz diskusij o zvezi med anarhizmom in marksizmom, saj se je zdelo, da kljub domnevno v zgodovino postavljenemu boju za koncept brezrazredne družbe in komunizma te razlike v revolucionarnih pristopih v vsakodnevnih praksah gibanj vsakič znova vzpostavljajo bolj ali manj produktivno napetost in so zato vredne poglobljenega proučevanja. Medtem je bilo veliko družbenih vrenj, predvsem vstaje, ki so s prakso na terenu vsako postavljeno tezo sproti postavile na glavo. Spontano se je skozi diskusije z (ne le) anarhističnim gibanjem številka spremenila v poskus razumevanja različnih napetosti, kontradikcij, prednosti in slabosti, predvsem pa načinov učinkovitega organiziranja.

To vprašanje se že zadnjih nekaj let kot rdeča nit vleče v vseh anarhističnih refleksijah: kako najti obliko organizacije, ki bi omogočala transfer znanja, izkušenj, idej in metod novim ljudem in generacijam, a hkrati ne bi postala birokratizirana, odtujena mašinerija – fetiš principov, namesto orodje boja. Vprašanje učinkovitega organiziranja je za anarhistke in anarhiste vprašanje presežanja zapiranja v lastne, domnevno avtonomne skupnosti, ki so bolj kot ne same sebi namen in kot take podrejene rekuperaciji kapitala in države. Organiziranje je ključno zaradi vzpostavljanja nenehnega konflikta z obstoječim družbenim redom, iz katerega vznikata aktivna graditev prefigurativne politike in alternativ z željo po temeljni družbeni spremembi.

To je tudi rdeča nit člankov v tej številki *Časopisa za kritiko znanosti*, ki jih je zato treba brati skozi prizmo prej omenjenih vprašanj. Vsi prispevki niso izbrani zato, ker bi se z njimi strinjali, številni, tako tisti, ki obravnavajo sodobnost, kot tisti, ki poskušajo na novo razumeti preteklost, so objavljeni le kot provokacija, kot spodbuda za nadaljnjo diskusijo. V člankih ni končnih odgovorov, v številki stojijo kot odprta vprašanja.

Njihovemu izboru je mogoče očitati marsikaj – in marsikdo mu bo očitel predvsem nekonsistentnost misli. A številka je zaradi iskrenega razgaljenja kontradikcij znotraj anarhistične misli, ki ne le, da *ne more* biti, temveč predvsem *noče* biti poenotena, v resnici avtentičen odraz anarhizma. To mnogoterost je zlahka lahko razumeti kot umanjkanje jasne strategije, pozicije in programa, a je po drugi strani lahko tudi najmočnejši adut anarhizma. Nasprotovanje nasilni kodifikaciji in poenotenju je tisto zagotovilo individualne in kolektivne svobode, ki ohranja živost misli.

To načelo odslikava tudi poskuse tukajšnjih anarhistov, ki v zadnjih desetih letih sistematično gradijo lasten izraz anarhizma, ki ima ambicijo, da bi šel onkraj klasičnih shizm, razhajanj in sektaških vzgibov ter bi namesto tega gradil na resonancah, na skupnih točkah, ki omogočajo kolektivno akcijo in na katerih je mogoče zgraditi politiko skupnega namesto politike neproduktivnih razlik v anarhizmu in zunaj njega. V tem smislu je treba razumeti številko kot odraz realnih potreb in diskusij v gibanju, hkrati pa kot povabilo, da se procesi opustošenja in graditve solidarnosti v sodobni družbi proučujejo onkraj obstoječih norm.

Tematska številka bi šla gotovo lahko še dlje pri kolektivni graditvi projekta. Želja ob njenem ustvarjanju je bila, da kljub [pretežno] znanstvenemu pristopu od gibanja ni odtujena, temveč teorijo gradi iz njega in z njim. Zato so tudi vsi prevodi tako ali drugače povezani z regionalnim prostorom, bodisi v kontekstu tematike, dela ali avtorjev. Prispevki so hkrati opis, analiza in samorefleksija ter samokritika obstoječega ne le v družbi, temveč tudi v gibanju. Zbornik bo imel smisel le, če ga bodo bralci uporabljali kot orodje premisleka in boja. Če se bo negiral in ponovno zgradil. Če bo na policah le statična trofeja, fetiš znanosti in/ali gibanja, je njegov namen spodletel.